

יום בעיר

מסלול רגלי שמתחיל במוזיאון חקפּלר, נמשך במוזיאונים לתולדות הארמנים ומגדל דוד, ומסתיים במוזיאון יהדות איטליה - יוביל אתכם דרך שוק תוסס, כנסיות ציוריות, סמטאות צבעוניות, ויעניק לכם חוויה מסוג אחר. מטיילים בירושלים

מגדל דוד, המוזיאון לתולדות העיר ירושלים

כתיבה וצילום / יוסי נגר

כבר השתנו לבלי היכר, אבל הקסם עדיין כאן. הממצאים מוצגים בצורה די מרשימה, כשהעיקריים, דוגמת פסל שלם של **פרעה רעמסס השלישי** מתקופת הברונזה המאוחרת, מוצגים בהבלטה. מסדרון יפה, שלאורכו סרקופגים ופסלים, מוביל אותנו אל פינה רגועה בנוף הירושלמי, הלוא היא החצר הפנימית, ובה בריכת דגי זהב דקורטיבית. את "בית המזרקה" יצר הארמני **דוד אוהניסיאן**, שכבר בגיל 14, בכפר הולדתו במזרח טורקיה, הצטרף לסדנת קרמיקה והחל לייצר אריחים וכלים יפים. בזמן מלחמת העולם הראשונה, הוא הגיע לארץ כדי לשפץ את אריחי הקרמיקה של כיפת הסלע. אוהניסיאן הקים בירושלים את סדנת "אריחי כיפת הסלע" ויצר משם עבודות למבנים רבים, כשגולת הכותרת של עבודתו היתה יצירת המופת: "בית המזרקה" שבחצר המוזיאון. חרסינה הירושלמית התפרסמה מאז העבודה הגדולה הזאת, ועד היום בעיר העתיקה פועלות חנויות רבות שמייצרות ומוכרות כלי חרסינה בטכניקה דומה. בחצר, על קירות האבן שסביב, מצויים

ובינואר 1938 נחנך המוזיאון לעתיקות ארץ ישראל, שכיום מוכר לכלונו בשם מוזיאון חקפּלר. המוזיאון משקיף על חומות העיר ירושלים בתוך כרם של עצי זית עתיקים. מבנה המוזיאון הוא ללא ספק אחד היפים בירושלים, ומהמגדל שמתנשא מעליו, נשקף נוף מרהיב של העיר העתיקה וסביבתה. המעוניינים יוכלו לעלות למגדל באישור רשות העתיקות. את המבנה המיוחד תכנן האדריכל **סנט-ברב הריסון**, שהיה האדריכל הראשי של מע"צ המנדטורית. הריסון שילב במבנה אלמנטים אדריכליים מתרבות המזרח והמערב, עם מסדרונות יפים ואולמות גדולים, המוארים באור טבעי ורך. הרצפה כוסתה בשעם שיובא לכאן ממרוקו, כדי "לבלוע" את רעשי צעידת המבקרים במקום. זהו ככל הנראה משטח הריצוף הגדול בעולם שנבנה בשיטה זו. ברקפּלר שלושה אולמות תצוגה גדולים, ובהם פריטים ארכיאולוגיים ואנתרופולוגיים מהחשובים שנמצאו בראשית המאה ה־20. התצוגה אמנם מיושנת מעט היום; שמות התקופות והפרשנות שניתנה לממצאים

רושלים היא לא רק עיר קדושה; היא גם מרכז ליצירה התרבותית הישראלית והיהודית, וככזאת היא מושכת אליה מדי שנה מאות אלפי תיירים מבית ומחוץ, שלהם מצפות חוויות יוצאות דופן. פרט ל־2,000 האתרים הארכיאולוגיים ולאי־ספור המקומות המקודשים, ירושלים היא אחת הערים התרבותיות בעולם, ולראיה, עשרות מוזיאונים שהעיר מציעה למבקרים בה. מובן שעם נתוני פתיחה כאלה, אפשר לטייל בירושלים בלי סוף, אך אם נרצה להמליץ על יום טיול אחד, שבו גם נבקר במוזיאונים וגם נרגיש כמו תיירים בעיר, הפעם בחרנו בדרך העוברת ממוזיאון חקפּלר למרכז העיר כאחד המסלולים היפים והמעניינים שיש.

מוזיאון חקפּלר ארכיאולוגיה במיטבה

בשנות ה־30 של המאה הקודמת, בזמן ששלטו בארץ ישראל האנגלים, עלה בראשונה הרעיון להקים מוזיאון ארכיאולוגי. משפחת חקפּלר העשירה תרמה מכספה,

החצר הפנימית של מוזיאון רוקפלר

עובר בסמטאות צרות שלאורכן דוכנים אינ'ספור. בין חנויות המזכרות הרבות, מתחבאות מסעדות פועלים קטנות, לצד חנויות ממתקים עתירי קלוריות וריחות טיגון של כדורי הפלאפל הירושלמי הענקיים. מרחוב בית הבד נוכל לבחור בין שתי דרכים. באחת, נפנה דרך הרובע הנוצרי, רחוב שוק הצבעים ושוק המוריסטן הצבעוניים, כשביניהם נוכל לבקר בכנסיית הקבר – המקום הקדוש ביותר לנוצרים שהשליטה עליו היתה העילה הרשמית למסעות הצלב ולמלחמות שבאו בעקבותיהם.

אם יתמזל מזלכם, אולי יחלפו על פניכם צליינים נושאי צלב עץ על הכתפיים, שבאו לארץ ישראל כדי ללכת בדרך הייסורים, היא דרכו האחרונה של ישו, שעברה בדיוק ברחובות האלה לפני כ־2,000 שנה. לחלופין, אפשר להמשיך ישר דרך הקארדו ובתי חב"ד, עד שנגיע אל חלקה הדרום-מערבי של העיר, העטוף בקיר התוחם של הרובע הארמני. אם נבחר בדרך זו, נעבור דרך כנסייה מעניינת אחרת, הכנסייה הסורית, שגם לה היסטוריה ארוכה ומרתקת. בכנסייה נמצא ספר

לרדת אל מרתפה, ישמח לגלות אוצרות של ממש, כמו ספרי הענק שהדפיס נפוליאון במהדורה מצומצמת, ובהם מופיעים ציורים מרהיבים של המקדשים שנמצאו ונחפרו על ידי הצבא הצרפתי במצרים. אגב, יודעי דבר גם יספרו לכם שברוקפלר עדיין פועלת המעלית הראשונה בארץ (בעלת רצפת עץ שנסגרת ברשת מתכת כבדה, נוסעת למרחק של קומה אחת בלבד וגם נתקעת מדי פעם...). המוזיאון מונהל על ידי מוזיאון ישראל והכניסה אליו היא ללא תשלום.

אל הארמנים שבעיר העתיקה

את הרכב אפשר להשאיר במוזיאון רוקפלר ולצעוד רגלית אל הרובע הארמני שבעיר העתיקה. הדרך יפה לא פחות מהאתרים שאליהם פנינו מועדות ויש להביא בחשבון כחצי שעת הליכה מתונה. מרוקפלר נלך כחצי קילומטר מערבה לאורך החומה, נחלוף על פני מערת צדקיהו וניכנס דרך שער שכם, היישר אל תוך השוק הצבעוני והתוסס של העיר העתיקה. הקילומטר הבא שמפריד בינינו לבין הרובע הארמני

לוחות אבן המתארים את כל העמים שחיו בארץ: מהכנענים והעברים, האשורים והמצרים, ועד הרומים, הצלבנים והמוסלמים. חלק מהקירות מצולקים בעקבות כדורי רובים מהקרבות שהתחוללו פה בזמן מלחמת ששת הימים. לוח שיש קטן בכניסה האחורית של המוזיאון מציין גם הוא את האירוע הזה. החצר היפה שימשה השראה לאדריכלים שעיצבו את מבנה בית המשפט העליון בירושלים.

מלבד היותו מוזיאון, משמש המקום כבר שנים רבות כמשרדים של רשות העתיקות, ולמי מכם שתהו לאן "נעלמים" כל הפסיפסים היפים שנמצאים בחפירות הארכיאולוגיות, התשובה הפשוטה היא שהם מצויים במתחם המוזיאון. שם, בין עצי הזית, מפעילה רשות העתיקות סדנת פסיפסים ענקית שבה טובי המומחים בתחום מנקים, משמרים ומאחסנים את יצירות האמנות הגדולות האלה. כמו כן, ישנה במוזיאון ספרייה ארכיאולוגית גדולה ועשירה, שבה השתמר עדיין בשלמותו הריהוט האנגלי העתיק מתחילת המאה ה־20. מי שיזכה (באישור מנהל הספרייה)

מגדל דוד

בקצה הרובע הארמני וצמוד לשער יפו נמצא מגדל דוד, שנהיה אחד הסמלים המפורסמים ביותר של העיר. למרות שמו, אין לו ממש קשר לדוד המלך. עיר דוד היתה ממוקמת הרחק מכאן, באזור הכפר סילוואן, והמגדל המפורסם אינו אלא צריח של מסגד. המגדל ממוקם בתוך חצר מצודה עתיקה המשמשת כיום כמוזיאון לתולדות העיר ירושלים.

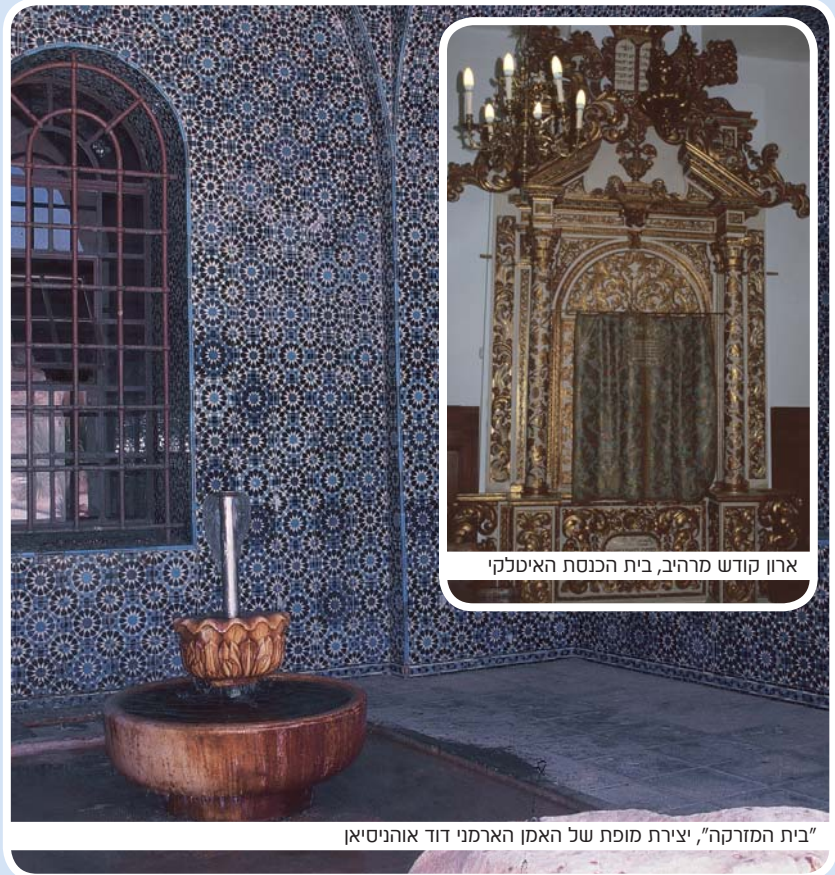
המצודה, שמוקפת בחפיר עמוק, הוקמה בימי הביניים על ידי הצלבנים, וכדי להגיע אל שער הכניסה אליה, יש לעבור גשר. הכניסה המרשימה מימי הביניים מובילה היישר אל מגדל גבוה, מגדל פצאל, אחד המבנים העתיקים ביותר בירושלים כיום.

כשכבשו הרומים את ירושלים והחריבו את בית המקדש, הם הרסו את העיר כולה, אבל השאירו במקומם שלושה מגדלים רמים – מגדל פצאל הוא אחד מהם. המגדל הגבוה היה בסיס שסביבו נבנתה מאוחר יותר המצודה. אפשר לעלות למעלה וכצפוי ממצודה נעבור ליד חרקי ירי, עד שנגיע לקומת הגג. הנוף שנשקף מלמעלה רחב ויפהפה: מהעיר העתיקה וכיפת הסלע ועד שכונותיה החדשות של העיר.

תצוגת הקבע במוזיאון עוקבת אחר התקופות השונות בתולדות העיר. מאז קנה אותה דוד המלך והפך אותה לבירת הממלכה הישראלית; דרך היוונים והרומים, המוסלמים, הצלבנים והממלוכים; ועד המאה ה־19, השלטון העות'מאני בארץ ישראל וימי המנדט הבריטי.

אחת האטרקציות החדשות במוזיאון היא דגם יפהפה, מקורי וייחודי של העיר ירושלים במאה ה־19. את הדגם, משנת 1873, הכין סטפן אילש, אמן הונגרי שהגיע לעיר וישב בה חמישה חודשים תמימים. הדגם המדויק מראה את ירושלים כפי שהיתה אז, על בתייה, חומותיה וההרים שסביבה. הדגם הוצג בעבר במוזיאון בווינה, אולם מאז הוא נשתכח במרתפי המוזיאון והתגלה רק באחרונה. כיום הוא מוצג במגדל דוד, להנאתכם.

כמו בכל מוזיאון שמכבד את עצמו גם כאן יש תערוכות מתחלפות. התערוכה האחרונה הוקדשה לרכבת בירושלים ולשחזור תחנת הרכבת וההווה סביבה, וכעת, עד לאחר החגים, מוצגת בחצר המצודה תערוכת הצלילים, מיצב יחיד במינו שבמסגרתו נראים ונשמעים עשרות כלים מוזיקליים, ביניהם נבל, תופים, מצלתים, חליל, קונטרבס וכלי הקשה,

ארון קודש מרהיב, בית הכנסת האיטלקי

"בית המזרקה", יצירת מופת של האמן הארמני דוד אוהניסיאן

ביותר בירושלים. ראשיתם עוד בתקופה הביזנטית (ארמניה היתה אחת המדינות הראשונות שאימצה את הדת הנוצרית כדת המדינה). מאז התחלפה אוכלוסיית העיר לפחות פעמיים בעקבות מעשי טבח נוראיים (41 לספירה, עם הכיבוש הפרסי, ושוב בשנת 1099, עם הכיבוש הצלבני), אבל האוכלוסייה הארמנית המשיכה להתקיים במקום למרות הכל.

בתקופה העות'מאנית עלו לירושלים עולי רגל ארמנים שחזקו את הקהילה המקומית הקטנטנה, והם שהביאו איתם את כלי הנחושת הגדולים – כלים ששימשו להכנת מזון וכיום הם חלק עיקרי בתצוגת המוזיאון. מלבד פריטים אלה, אפשר לראות גם פריטים קטנים ועתיקים יותר, ולנוח קמעה בחצר המבנה הישן אך המהנה מאוד.

בשנים האחרונות מנצלים הארמנים את המוזיאון גם כדי לתעד ולפרסם את סיפור השואה הארמנית. מדובר במעשי טבח נוראיים והגליה שביצעו הטורקים המוסלמים בארמנים הנוצרים במהלך מלחמת העולם הראשונה. על פי הארמנים, נהרגו בזמן זה כשני מיליון איש.

הריסון שילב במבנה אלמנטים

אדריכליים מתרבות המזרח

והמערב, עם מסדרונות יפים

ואולמות גדולים המוארים באור

טבעי ורך. הרצפה כוסתה

בשעם שיובא לכאן ממרוקו,

כדי "לבלוע" את רעשי צעידת

המבקרים במקום. זה, ככל

הנראה, משטח הריצוף הגדול

בעולם שנבנה בשיטה זו

תורה בארמית, שלטענת הניזרים זו השפה שהיתה שגורה בפי ישו.

במקום מצוי מוזיאון לתולדות הארמנים בירושלים. המוזיאון קטן והתצוגה בו ישנה, אולם עדיין אפשר ליהנות ולהחכים מביקור במקום. כיום הארמנים הם הקהילה הוותיקה

מאחר שקטע ההליכה ממוזיאון רוקפלר עד שער שכם כולל הרובע המוסלמי, מוגדר אזור איום בדגש על תקיפות בודדים על רקע ספונטי, מומלץ לקיים מסלול זה בקבוצות ובליוי מאבטח. כמו כן, לחפצים בכך, אפשר לנסוע ממוזיאון רוקפלר אל חניון כרטא הצמוד לשער יפו ולהמשיך משם את המסלול

בירושלים. כמו במוזיאון רוקפלר, גם כאן אפשר לערוך אירועים פרטיים המעצימים את החוויה.

תם הסיור ועדיין לא ביקרנו בקריית המוזיאונים, שבה שוכנים זה לצד זה מוזיאון ישראל, מוזיאון המדע ומוזיאון ארצות המקרא. גם לא ביקרנו במרכז העיר במוזיאון הטבע ובמוזיאון האסלאם, המצויד בתצוגות מאלפות של אמנות אסלאמית מהמאות השביעית ועד ה־19. התערוכה הנוכחית במוזיאון האסלאם מציגה את אופני הביולוי והשעשועים שנהגו בימי קדם. עוד בעיר, בדרום-מזרח, מצוי המוזיאון הפתוח עין יעל, ועוד רבים אחרים ברחבי העיר, אבל על כך בכתבה נפרדת...

מוזיאון רוקפלר, המוזיאון הארכיאולוגי הארצישראלי, רחוב סולטן סלימן, טל' 02-6282251.

שעות פתיחה: ימי חול 10:00-15:00, שבת 14:00-10:00.

מחיר כניסה: ללא תשלום.

המוזיאון הארמני, סנט ג'יימס העיר העתיקה, טל' 02-6282331.

שעות פתיחה: ב'–שבת 9:30–16:30.

מחיר כניסה: כחמישה שקלים.

מוזיאון מגדל דוד, מוזיאון לתולדות

ירושלים, שער יפו, טל' 02-6265310.

שעות פתיחה: ימי חול 10:00-17:00,

1' וחג 10:00-14:00, שבת: 10:00-16:00,

22:00-20:00.

מחיר כניסה: 40 שקלים למבוגר,

20 שקלים לילד.

מוזיאון יהדות איטליה, רחוב הלל 27,

טל' 02-6241610.

שעות פתיחה: א, ג', ד' 9:00-17:00, ב'

9:00-14:00, 1' 9:00-13:00.

מחיר כניסה: 15 שקלים למבוגר,

10 שקלים לילד ולסטודנט. ❁

פינה שקטה ומוצללת, המוזיאון הארמני

הזכוכית במגדל דוד ביקרו לא פחות ממיליון ו־300 אלף ישראלים! שיא לכל הדעות.

מוזיאון יהדות איטליה

אם עוד כוח ברגליו, נמשיך מערבה לכיוון מרכז העיר. שם בקצה רחוב הלל, בין בתי הקפה, שוכן מוזיאון יהדות איטליה. זה המקום שבו אפשר לטעום מעט מאיטליה היהודית מתקופת הרנסנס ואילך ולראות כמה מהפריטים היפים שהיו שייכים ליהודים בארץ המגף.

גולת הכותרת של המוזיאון היא בית הכנסת היפהפה שהועבר לכאן בשלמותו מעיירה קטנה בצפון איטליה. ארון הקודש של בית הכנסת מקושט בפיתוחים מרהיבים, עדות ליכולת האמנותית ולחשיבה העיצובית שדבקה גם ביהודים באיטליה.

במוזיאון גם חוויות והפעלות מסוג אחר, כמו סדנאות אפייה ופיסול בפסטה. מוזיאון יהדות איטליה פונה באופן מיוחד גם לקהל המבוגר – קבוצות של קשישים זוכות להנחה גדולה בפעילות של חצי יום, הכוללת גם קפה ועוגה וטיול קצר אל האתרים הקרובים של הקהילה האיטלקית

הדרך יפה לא פחות מהאתרים

שאליהם פנינו מועדות ויש להביא

בחשבון כחצי שעה של הליכה

מתונה. מרוקפלר נלך כחצי

קילומטר מערבה לאורך החומה,

נחלוף על פני מערת צדקיהו וניכנס

דרך שער שכם היישר אל תוך השוק

הצבעוני והתוסס של העיר העתיקה

שעוצבו ויוצרו במיוחד לתערוכה. מוזיאון מגדל דוד אמנם מוקדש להיסטוריה של העיר, אבל התערוכה המצליחה ביותר בכל הזמנים היתה דווקא תערוכת אמנות פסלי הזכוכית של האמן דייל צ'יהולי. לצורך התערוכה נשלחו לירושלים יותר מ־10,000 חלקי זכוכית שהוצגו במוזיאון מגדל דוד במיצג צבעוני מרהיב לכבוד שנת 2000. מהם נותרו יצירות בודדות בחצר ובתקרת השער של המוזיאון. בתערוכת

ד"ר יוסי נגר הוא אנתרופולוג פיזי ברשות העתיקות